

HET MOET ANDERS!

VAN AFVALVERWIJDERING NAAR CIRCULAIRE EN TOEKOMSTBESTENDIGE PRODUCTIE EN DUURZAME RETOURLOGISTIEK

TEKST: MARC MAASSEN

Gemeenten willen via afvalbeheer een bijdrage leveren aan de klimaatcrisis en milieu-problemen die het gevolg zijn van onze huidige lineaire economie. Een economie waarbij goederen en producten een keten met eenrichtingsverkeer doorlopen. Gemeenten hebben echter, buiten het zorgen voor de inzameling van huishoudelijk afval, maar weinig invloed op de herbruikbaarheid van de afgedankte producten en materialen die door hun handen gaan. Daarbij komt dat de kosten voor gescheiden ingezamelde materialen en restafval toenemen terwijl de milieuprestaties verder afnemen. Het moet dus anders.

Afval bestaat wel degelijk. Dat ondervinden zowel inwoners als gemeenten. Het sprookje dat gemeenten samen met de inwoners van afval gouddraad kunnen spinnen (Repelsteeltje) en dat 'afval loont' gaat steeds minder op.

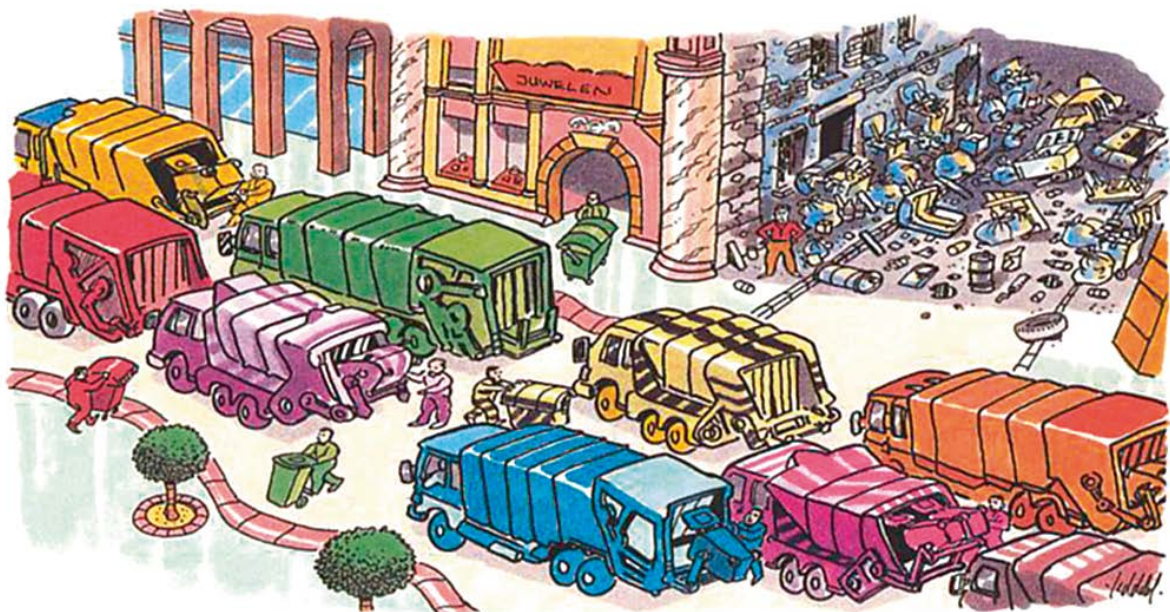
Wie hebben invloed? Producenten en het bedrijfsleven die producten op de markt brengen hebben wel invloed op de milieuprestaties. Immers, het ontwerp van een product bepaalt in grote mate of dat product na gebruik circulair en veilig kan worden verwerkt tot nieuwe duurzame grondstoffen en of het zijn waarde behoudt. Daar hebben de gemeente, de inwoner maar ook de verwerker van het afval geen enkele invloed op.

Uitbreiding van producentenverantwoordelijkheid (PV) voor consumptiegoederen en verpakkingen, en daarmee de afname van gemeentelijke zorg voor deze producten, is daarom dé sleutel om de transitie naar een circulaire en toekomstbestendige economie in gang te zetten. We gaan van gemeentelijke zorg naar 'producentenzorg'. Met producentenverantwoordelijkheid komt de prikkel (en het prijskaartje) voor de gewenste vernieuwing op de juiste plaats.

GEMEENTEN HEBBEN BEPERKT INVLOED

De afgelopen decennia hebben gemeenten samen met afvalverwerkers en inwoners vanuit de Wet milieubeheer (Wm) en verschillende Rijksprogramma's een grote bijdrage geleverd aan het gescheiden inzamelen en verwerken van afval. Het scheiden van afval heeft veel gebracht, maar blijkt in de nieuwe context van circulair en toekomstbestendig anno 2021 niet meer voldoende. Veel producten en materialen zijn niet circulair en milieuverantwoord ontworpen en/of hebben nauwelijks nog waarde na gebruik (denk aan luiers, samengestelde verpakkingen, bepaalde plastics en onderstromen textiel). Dit geeft problemen bij de verwerking. Gemeenten hebben daar geen invloed op.

Tot op heden dragen gemeenten en daarmee de inwoners, voor een groot deel de verwijderingskosten en verantwoordelijkheid voor de milieuprestaties, terwijl juist de milieuprestaties achterblijven en de kosten stijgen.

Daarbij komt dat de inzameling van afvalproducten en materialen versnipperd en ongecoördineerd is georganiseerd. Zo zamelen gemeenten afvalmaterialen in bij huishoudens en zamelen, soms meerdere, particuliere inzamelaars dezelfde materialen (zoals plastic, papier en karton, organisch materiaal en restafval) in bij scholen, winkeliers en instellingen in hetzelfde stadsdeel. Een en ander leidt tot inefficiënte retourlogistiek; hoge (milieu)kosten en hinder. Slimmer zou het zijn om de inzameling van dezelfde consumptiegoederen en verpakkingen te coördineren, en bijvoorbeeld het bedrijfsleven dat deze producten en materialen op de markt brengt en verspreidt, in het kader van PV hiervoor verantwoordelijk te maken.

TOTAL COSTS OF OWNERSHIP

Bruikbaar is het principe van 'total costs of ownership' (TCO) in de nieuwe ordening die nodig is. Het bedrijfsleven blijft daarbij eigenaar en verantwoordelijk voor hetgeen zij op de markt brengt, inclusief de kosten voor milieuverantwoorde verwijdering. Het bedrijfsleven verrekent de kosten voor inzameling en verwerking via de gebruiker van een product. Zo betaalt de vervuiler en niet de inwoner.

Total costs of ownership zal het bedrijfsleven prikkelen tot slimmere (integrale) duurzamere retournamesystemen en het zoveel mogelijk produceren van circulaire en veilige producten die hun waarde behouden. Bovendien ontstaat er ruimte voor nieuwe concepten van retourname zoals karton via bezorgdiensten, de uitbreiding van statiegeld voor verpakkingen en textielsoorten en bijvoorbeeld luierinzameling via kinderdagverblijven. Efficiënte inzameling draagt bij aan het klimaat en het milieu.

Voordeel is dat de inwoner die bewust geen gebruik maakt van producten of geleverde diensten daar dan ook niet voor betaalt. Zo wordt ook duurzaam gedrag van inwoners die 'consuminderen' en duurzame keuzes maken beloond.

De versnelling naar toekomstbestendig en circulair produceren kan alleen worden ingezet door een andere spin in het web aan te wijzen: het bedrijfsleven. De gemeente doet als regisseur van de afgelopen 20 jaar hiermee een stapje terug.

Gemeenten blijven vanuit de Wm wel verantwoordelijk voor de verwijdering van materialen en producten waar het bedrijfsleven niet logischerwijs verantwoordelijk voor te stellen is. Een groot aantal huishoudelijke afvalstoffen (restafval, GFT, Grof Huisraad en Gevaarlijk Afval) blijft onder de directe verantwoordelijkheid en zorg van de gemeente.

Producenten kunnen voor de retourname van consumptiegoederen en verpakkingen gebruik blijven maken van de bestaande inzamelstructuren (en ruimte) van gemeenten voor de verwijdering. Dit tegen dekking van de vergoedingen en met inachtneming van de mobiliteits- en duurzaamheidsambities van gemeenten.

NIEUWE ORDENING VAN DE AFVALZORG IS NODIG.

Twintig jaar GIHA en VANG programma's en ketenafspraken over o.a. verpakkingen heeft veel gebracht, maar ook aangetoond dat de impact en het resultaat de gewenste nieuwe doelstellingen ten aanzien van circulariteit en toekomstbestendigheid niet dichterbij brengt. Bovendien blijkt de regierol van gemeenten in de keten beperkt. We constateren daarbij dat niet de inwoners en gemeenten, maar in veel gevallen de producent bepaalt of producten en materialen na gebruik goud waard zijn. Repelsteeltje zit niet aan de achterkant, zoals we lang hebben gedacht, maar aan de voorkant van de afvalketen.

De komende periode is daarom een grotere bijdrage van het bedrijfsleven dat consumptiegoederen en verpakkingen op de markt brengt, nodig. Dat vraagt ook om een

andere rolverdeling van de ketenpartners en hernieuwde ordening en andere prikkels en bovenal sturing vanuit het Rijk.

Dit betekent het verschuiven van bestaande ketenverhoudingen 'zorg' van gemeente naar de markt en het bewegen van ketenpartners. Dat maakt het lastig. De belangen zijn groot. Het Rijk moet duidelijkheid verschaffen over wie straks waarover gaat. Dat is in het belang van alle ketenpartners.

RIJKSEVALUATIE VANG HHA 2015-2020 HÉT MOMENT

In 2018 is het programma VANG HHA (Huishoudelijk Afval) opgegaan in het Rijksbrede programma Circulaire Economie (CE), maar nog steeds worden gemeenten als regisseur aangespoord in te zetten op afvalscheiding en het terugdringen van de hoeveelheid restafval.

Dit jaar wordt het Rijksprogramma VANG 2015-2020 geëvalueerd. Dit is hét moment om als gemeenten het gesprek aan te gaan met het Rijk over de eigen rol en die van producenten en het sluiten van de materiaalketens. Een nieuw kader en nieuwe stip op de horizon is daarbij nodig voor gemeenten, zodat zij weer het verschil kunnen maken als het gaat om het beheersen van de kosten voor hun inwoners en het maken van de juiste keuzes in de transitie naar een toekomstbestendig en circulaire economie. Duurzame ideeën van het bedrijfsleven zijn daarbij meer dan welkom. Uitbreiding van de producentenverantwoordelijkheid is daarvoor de juiste prikkel. Eén ding is zeker: Het moet anders. ↔

Nieuwe ordening

